

MOBİLİZASYON TEKNİKLERİ

**Ekstremiteler-Spinal Teknikler ve
Fasya Manipülasyonu**

Genişletilmiş 2. Baskı

Editör

Doç. Dr. Tomris DUYMAZ

Hipokrat
Yayincılık

© 2021 MOBİLİZASYON TEKNİKLERİ
Ekstremiteler-Spinal Teknikler ve Fasya Manipülasyonu

Genişletilmiş 2. Baskı

ISBN: 978-605-7874-96-2

Tüm hakları saklıdır. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası gereği; bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Hipokrat Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bölümler içinde kullanılan resim ve bilgilerin sorumluluğu o bölümün yazar(lar)ına aittir.

Editör

Dođ. Dr. Tomris Duymaz

Yayıncı

Hipokrat Yayınevi

Grafik-Tasarım

Hipokrat Grafik Tasarım

Baskı - Cilt

Ankara Özgür Matbaacılık Basım Yayın Dađ. San. Tic. A.ř.

1250 Cadde No: 25 Ostim OSB Yenimahalle / Ankara

Hipokrat
Yayıncılık

Süleyman Sırrı Cad. No:16/2 Sıhhiye
Tel: (0312) 433 03 05 - 15 ANKARA
www.hipokratkitabevi.com

Önsöz

Fizyoterapi ve Rehabilitasyon bilimi sürekli kendini güncelleyen ve gelişerek süregelen bir bilim alanıdır. Fizyoterapi-Rehabilitasyon uygulamalarının en temel uygulamalarından birisi olarak kabul edilen “el ile yapılan uygulamalar” günümüze kadar geliştirilerek kullanılmaktadır. Fizyoterapistlerin gerçek yeteneklerinin göstergesi olan ve bilimsel temellere dayalı yapılan “el ile yapılan uygulamalar” fizyoterapi programının vazgeçilmez komponentlerini oluşturur. Modern uygulamalarda “el ile yapılan uygulamalar” kapsamında “mobilizasyon” kavramı önem kazanmış ve fizyoterapistler tarafından daha çok tercih edilir duruma gelmiştir. Mobilizasyon, kas, sinir, tendon, fasya, ligament, eklem gibi kontraktıl ve non-kontraktıl dokuların dolaşımını ve hareketliliğini arttırarak fonksiyonlarını ve verimliliklerini arttırmak amacıyla kullanılmaktadır.

Mobilizasyon teknikleri bilimsel temelleri olan ve ancak fizyoterapistler tarafından uygulanabilen yöntemlerdir. Bu nedenle eğitim almamış profesyonellerin bu tür uygulamaları yapmaları bilimsel açıdan kesinlikle doğru değildir. Mobilizasyon yöntemleri sıklıkla ortopedik ve sportif yaralanmalarda kullanılsa da; nörolojik hastalıklar gibi kas, sinir, tendon, fasya, ligament, ve eklemde sekonder kas-iskelet problemlerine yol açan pek çok hastalıkta da kullanılması mümkündür.

“**Mobilizasyon Teknikleri**” kitabı doku ve yapıların fonksiyonlarını iyileştirmeye yarayan mobilizasyon yöntemlerinin içerik ve uygulama biçimleri ile ilgili detaylı bilgiler sunmaktadır. Bu bağlamda fizyoterapi-rehabilitasyon lisans eğitimi alan fizyoterapi öğrencilerine ve bu alana yönelik çalışan fizyoterapistlere yararlı bilgiler sağlayacak niteliktedir.

Değerli meslektaşım Doç. Dr. Fzt. Tomris Duymaz editörlüğündeki “**Mobilizasyon Teknikleri**” kitabı yararlanılabilecek rehber bir eser olmuştur. Yeni katkılar ile güncellenen 2. baskının daha yararlı olacağına inanıyorum.

Kitabın oluşturulmasında katkı sağlayan tüm bölüm yazarlarına ve editöre teşekkür ediyorum, başarılarının devamını diliyorum.

Prof. Dr. Uğur CAVLAK

Fizyoterapist

Adana, 2021

Sunu

Değerli Meslektaşlarım ve Sevgili Öğrencilerim,

Fizyoterapi ve Rehabilitasyon yöntemleri yıllar geçtikçe tüm dünyada gelişim göstermektedir. Manuel terapi teknikleri ise tüm hasta gruplarına uygulanabilen, dünya çapında popülerliği artmış yöntemler arasında yer almaktadır. Manuel terapi teknikleri arasında eklem ve yumuşak dokulara yönelik uygulanan 'Mobilizasyon Teknikleri' ise tedavi programlarının temelini oluşturmaktadır.

Dünya çapında fizyoterapistler tarafından mobilizasyon tekniklerinin uygulanması, bilimsel olarak klinik araştırmaları ve etkinlik düzeyleri literatürde artış göstermektedir. Klinik tecrübeyle birlikte uygun tutuş, pozisyonlama, teknikle uygulanan eklem ve fasyaya yönelik mobilizasyon-manipülasyon yöntemleri eklem limitasyonlarının açılması, kas spazmlarının gevşetilmesi, dolaşımın, sinoviyal sıvı proliferasyonunun, ağrısız fonksiyonun arttırılması gibi çok geniş çapta iyileştirici etkiler oluşturan, atravmatik ve girişimsel olmayan tedavi yaklaşımlarıdır.

Fasyal sistem vücuttaki organları, sinirleri, kasları ve kemikleri saran, vücuda stabilizasyon ve fonksiyonellik kazandıran temel bir yapıdır. Çeşitli faktörlere bağlı olarak fasyal sistemin fonksiyonel bozukluğu klinik olarak akut veya kronikleşen patolojilere sebep olmaktadır. Bu nedenle son yıllardaki bütüncül bakış açısıyla fasya manipülasyonu büyük önem kazanmıştır. Öneminin giderek artmasıyla birlikte tedavisinin nasıl yapılacağına dair ihtiyaç duyulan Türkçe kaynak sayısı oldukça azdır. Teorik ve pratik anlamda klinisyenlerin ve öğrencilerimizin hem fasya hem eklem mobilizasyonlarını öğrenip uygulayabilmelerini hedeflediğimiz genişletilmiş ikinci baskımız, özellikle fasya manipülasyonunun uygulamalı olarak anlatıldığı alanındaki ilk ve tek özgün Türkçe kitap olma özelliği taşımaktadır.

Başarılı ve mesleğini seven bir fizyoterapist olma yolunda bana ışık tutan tüm değerli hocalarıma ve eğitim öğretim yaşantım boyunca maddi, manevi her türlü desteğini üzerimden eksik etmeyen, varlıklarından güç bulduğum, hayattaki yol göstericilerim canım annem ve canım babama en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu kitap içerisindeki her bölüm, alanında teorik bilgisi ve klinik tecrübesi olan öğretim üyeleri tarafından titizlikle hazırlanmış olup meslektaşlarımıza ve öğrencilerimize faydalı bir kaynak olabilmesi için tüm detaylar özenle düşünülmüştür. Kitabımızın hazırlanmasında emeği geçen, titizlikle çalışan, klinik tecrübelerini katarak değerli bilgilerini bu kitapta toplayan sevgili bölüm yazarları hocalarıma, fotoğraf çekiminde bize destek olan Fzt. Ayşe Seday Gençay, Fzt. Furkan Çakır ve Uzm. Fzt. Çiğdem Emirza'ya, kitabımızın basımı ve dağıtımını üstlenen Hipokrat Kitabevine, emeği geçen tüm yayın ekibine ve kitabın dizaynını, görsellerin düzenlenmesini, iyileştirilmesini büyük bir özenle, titizlikle ve sabırla gerçekleştirmek için yoğun emek harcayan grafiker Hüseyin Çağlıkasap'a sonsuz teşekkür ederim.

Doç. Dr. Tomris DUYMAZ
İstanbul, 2021

İçindekiler

KISIM I MOBİLİZASYON TEKNİKLERİNE GİRİŞ

BÖLÜM 1

MOBİLİZASYON TEKNİKLERİNE GİRİŞ

Doç. Dr. Tomris DUYMAZ

Giriş.....	5
Tarihçe.....	5
Manuel Terapide Kullanılan Tanımlamalar.....	5
Mobilizasyon/Manipülasyon Teknikleri.....	7
Mennel.....	7
Maitland.....	7
Cyriax.....	7
Artiküler Teknik.....	8
Kas Enerji Tekniği.....	8
Yumuşak Doku Teknikleri.....	8
Kaltenborn-Evjenth Konsepti.....	8
Mulligan Mobilizasyon Tekniği.....	9

KISIM II EKSTREMİTE TEKNİKLERİ

BÖLÜM 2

OMUZ EKLEMİ MOBİLİZASYON TEKNİKLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Şule BADILLI DEMİRBAŞ

Omuz Eklem Kompleksinin Anatomisi.....	17
Omuz Kompleksi Fiziksel Değerlendirmesi.....	18
Omuz Kompleksi Palpasyonu.....	18
Hareket Testleri.....	19
Skapular Stabilizasyon Testleri.....	19
Glenohumeral Eklem.....	22
Glenohumeral Eklem Mobilizasyon Teknikleri.....	23
Sternoklavikular Eklem.....	24
Sternoklavikular Eklem Mobilizasyon Teknikleri.....	26
Akromiyoklavikular Eklem.....	27
Akromiyoklavikular Eklem Mobilizasyon Teknikleri.....	27
Skapulotorasik Eklem.....	28
Skapulanın Hareketleri.....	28
Skapulanın Mobilizasyon Teknikleri.....	30

BÖLÜM 3**DİRSEK EKLEMİ MOBİLİZASYON TEKNİKLERİ****Dr. Öğr. Üyesi Aycan ÇAKMAK REYHAN**

Dirsek Eklemi	35
Anatomi ve Biyomekanik	35
Palpasyon Noktaları.....	37
Provokatif Testler.....	38
Mobilizasyon Teknikleri.....	39

BÖLÜM 4**EL VE EL BİLEĞİ EKLEMİ MOBİLİZASYON TEKNİKLERİ****Doç. Dr. Tomris DUYMAZ**

El Bileği Eklemi	47
Anatomi ve Biyomekanik	47
Palpasyon Noktaları.....	49
El Bileğindeki Provokatif Testler.....	50
El Eklemi	50
Anatomi ve Biyomekanik	50
Eldeki Provokatif Testler	53
Mobilizasyon Teknikleri.....	54

BÖLÜM 5**KALÇA EKLEMİ MOBİLİZASYON TEKNİKLERİ****Dr. Öğr. Üyesi Dilber KARAGÖZÜĞLU COŞKUNSU • Dr. Öğr. Üyesi Demet TEKİN**

Kalça Eklemi Anatomisi	67
Kalça Eklemi Biyomekaniği	69
Klinik Değerlendirme	71
Palpasyon Noktaları.....	77
Provokatif Testler.....	77
Mobilizasyon ve Traksiyon Teknikleri.....	80
Kompresyon Eşliğinde Mobilizasyon	84
Kas Enerji Teknikleri	85

BÖLÜM 6**DİZ EKLEMİ MOBİLİZASYON TEKNİKLERİ****Dr. Öğr. Üyesi Yıldız ERDOĞANOĞLU**

Diz Eklemi.....	91
Anatomi	91
Diz Ekleminin Biyomekaniği	91
Palpasyon Noktaları.....	95
Mobilizasyon Teknikleri.....	96

BÖLÜM 7**AYAK VE AYAK BİLEĞİ EKLEMİ MOBİLİZASYON TEKNİKLERİ****Dr. Öğr. Üyesi Berrak VARHAN**

Ayak ve Ayak Bileği Eklemi.....	107
Anatomi	107
Biyomekanik.....	111
Palpasyon Noktaları.....	112
Provokatif Testler.....	118
Mobilizasyon Teknikleri.....	130

**KISIM III
SPİNAL TEKNİKLER****BÖLÜM 8****TEMPOROMANDİBULAR EKLEM MOBİLİZASYON TEKNİKLERİ****Doç. Dr. Tomris DUYNAMAZ**

Temporomandibular Eklem	147
Anatomi ve Biyomekanik	147
Palpasyon Noktaları.....	152
Provokatif Testler.....	152
Mobilizasyon Teknikleri.....	152

BÖLÜM 9**OMURGANIN MANİPÜLATİF TEDAVİ TEKNİKLERİ****Prof. Dr. Nesrin YAĞCI**

Servikal Bölge	157
Orta ve Alt Servikal Bölge.....	161
Serviko-Torasik Bölge.....	162
Torakal Bölge	164
Lumbal Bölge.....	167
Sakro-İliak Eklem	170

BÖLÜM 10**KRANİO SAKRAL TERAPİ****Dr. Öğr. Üyesi Gülşah KINALI • Dr. Öğr. Üyesi Serdar Arslan • Dr. Öğr. Üyesi Gökmen YAPALI**

Kranio Sakral Terapi Nedir?.....	177
Tarihçe	177
Kranio Sakral Terapinin 5 Temel Mekanizması	178
Kranio Sakral Mobilizasyon İçin Önemli Anatomik Yapılar	178
Kranio Sakral Terapinin Uygulanışı	182
Kranio Sakral Terapinin Özel Uygulama Alanları	183
Kraniosakral Değerlendirme Prensipleri ve Bileşenleri.....	183
Tedavi İlkeleri.....	186
Tedavi Aşamaları ve Temel Teknikler.....	186

KISIM IV**SİNİR MOBİLİZASYON TEKNİKLERİ****BÖLÜM 11****SİNİR MOBİLİZASYONLARI****Dr. Öğr. Üyesi Rüstem MUSTAFAOĞLU • Doç. Dr. Ebru KAYA MUTLU**

Giriş.....	195
Periferik Sinir Sistemi ve Yapısı.....	195
Nörodinamik Özellikleri.....	195
Sinir Ekskürsiyonunun Biyomekanik Özellikleri.....	197
Bozulmuş Sinir Hareketlerinin Klinik Etkileri.....	198
Sinir Dokusunun Değerlendirilmesi.....	200
Sinir Mobilizasyonu	205
Tedavinin Temel Prensipleri	205
Sinir Mobilizasyonunun Bozulmuş Sinir Hareketine Etkisi.....	205
Periferik Sinir Mobilizasyon Teknikleri	206
Sinir Mobilizasyonunun Etkinliğini Artırmak İçin Ek Uygulamalar	207
Sinir Mobilizasyonunun Reçetesi ve Progresyonu	208
Sinir Mobilizasyonunda Önlemler ve Kontrendikasyonlar	208

KISIM V**FASYA****BÖLÜM 12****FASYA: ANATOMİSİ, ÖZELLİKLERİ VE KLİNİK ÖNEMİ****Uzm. Fzt. Çiğdem EMİRZA**

Konnektif Doku.....	217
Fasyanın Sınıflandırılması.....	217
Fasyanın Özellikleri.....	218
Fasyanın Klinik Önemi	219
Baş ve Boyun Fasyası.....	220
Toraks ve Abdominal Fasya	221
Sırt Bölgesi Fasyası	221
Pelvik Fasya	222
Üst Ekstremitte Fasyası	222
Alt Ekstremitte Fasyası	224

BÖLÜM 13**FÜZYON MERKEZLERİNİN FİZYOLOJİSİ, DİYAGONALLER, MOTOR ŞEMALAR VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ****Doç. Dr. Tomris DUYMAZ**

Füzyon Merkezinin Fizyolojisi	227
Diagonaller ve Motor Şemalar	230
Miyofasiyal Diagonallerin Tedavisi.....	236

BÖLÜM 14**ANTE-MEDİO MİYOFASİYAL DİYAGONALİ****Doç. Dr. Tomris DUYMAZ**

Üst Ekstremitenin An-Me Diyagonali.....	245
Gövdenin An-Me Diyagonali	250
Alt Ekstremitenin An-Me Diyagonali.....	259

BÖLÜM 15**ANTE-LATERO MİYOFASİYAL DİYAGONALİ****Doç. Dr. Tomris DUYMAZ**

Üst Ekstremitenin An-La Diyagonali.....	267
Gövdenin An-La Diyagonali.....	272
Alt Ekstremitenin An-La Diyagonali	278

BÖLÜM 16**RETRO-MEDİO MİYOFASİYAL DİYAGONALİ****Doç. Dr. Tomris DUYMAZ**

Üst Ekstremiten Re-Me Diyagonali.....	287
Gövdenin Re-Me Diyagonali	292
Alt Ekstremitenin Re-Me Diyagonali.....	300

BÖLÜM 17**RETRO-LATERO MİYOFASİYAL DİYAGONALİ****Doç. Dr. Tomris DUYMAZ**

Üst Ekstremiten Re-La Diyagonali	309
Gövdenin Re-La Diyagonali.....	314
Alt Ekstremitenin Re-La Diyagonali	320

BÖLÜM 18**MİYOFASİYAL SİRALLER: ÜST EKSTREMİTE, GÖVDE VE ALT EKSTREMİTE****Doç. Dr. Tomris DUYMAZ**

Üst Ekstremiten Sıraları	329
Gövdenin Kısa Sıraları.....	334
Alt Ekstremiten Sıraları.....	340

Karşılaştırma Tabloları.....	347
------------------------------	-----

Katkıda Bulunanlar

Editör

Tomris DUYMAZ, Doç. Dr.

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü

Yazarlar

Aycan ÇAKMAK REYHAN, Dr. Öğr. Üyesi

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü

Berrak VARHAN, Dr. Öğr. Üyesi

İstinye Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul

Çiğdem EMİRZA, Uzm. Fzt.

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü

Demet TEKİN, Dr. Öğr. Üyesi

Fenerbahçe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul

Dilber KARAGÖZOĞLU COŞKUNSU, Dr. Öğr. Üyesi

Bahçeşehir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul

Ebru KAYA MUTLU, Doç. Dr.

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü

Gökmen YAPALI, Dr. Öğr. Üyesi

Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü

Gülşah KINALI, Dr. Öğr. Üyesi

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü

Nesrin YAĞCI, Prof. Dr.

Pamukkale Üniversitesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon AD., Denizli

Rüstem MUSTAFAOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü

Serdar ARSLAN, Dr. Öğr. Üyesi

Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü

Şule BADILLI DEMİRBAŞ, Dr. Öğr. Üyesi

Yeditepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul

Tomris DUYMAZ, Doç. Dr.

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü

Yıldız ERDOĞANOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi

Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul